

Ohjeen luokka	Näytteenoton käsikirja
Versio/pvm	1.0/22.12.2015
Laatijat	J Ikonen-Toivanen, S Liimatainen, näytteenoton osaamisalue
Vastuhenkilö	J Ikonen-Toivanen 21.12.2015
Hyväksyjä	L Risteli 22.12.2015
Jakelu	vain sähköisenä (NordLab Internet ja NordLab Intranet)

Valvottu virtsanäytteenanto terveydenhoidollista huumetestausta varten

4221 U –Huum-O, 1872 U –HuumL-O, 11364 U –HuumTOF, virtsasta tehtävät yksittäisten lääke/huumausaineiden testit

1 Yleistä

Terveydenhoidollisella huumetestauksella tarkoitetaan testausta, joka tehdään asiakkaan tai potilaan (jatkoksa potilas) taudinmäärityksen tai hoidon seurannan yhteydessä, ks. tarkemmin THL:n [Suositus terveydenhoidollisesta huumetestauksesta](#). Mikäli huumetestauksesta voi olla potilaalle välittömiä tai myöhemmässä vaiheessa ilmeneviä seuraamuksia, tulee suosituksen mukaan virtsanäyte antaa valvotusti.

Työpaikan ja oppilaitosten huumetestaus, ks. erillinen ohje.

1.1 NordLabin näytteenottopisteet

Seuraavissa NordLabin näytteenottopisteissä virtsanäytteitä voidaan antaa valvotusti terveydenhoidollista testausta varten:

NordLab Kajaani

- Kainuun keskussairaala, näytteenotto
- Kuhmon näytteenottopiste
- Paltamon näytteenottopiste
- Sotkamon näytteenottopiste
- Suomussalmen näytteenottopiste

NordLab Kemi

- LPKS näytteenottopiste
- Tornion näytteenottopiste
- Keminmaan näytteenottopiste
- Ylitornion näytteenottopiste

NordLab Kokkola

- Keski-Pohjanmaan keskussairaalan näytteenotto

NordLab Rovaniemi

- LKS:n näytteenottopiste

2 Tutkimusten tilaaminen ja lähete

Tutkimukset tilataan normaaliin tapaan atk-järjestelmään.

Tilaava yksikkö täyttää lähetetiedot joko atk-järjestelmään tai tulostettavalle NordLabin [Huumeseu-lonta-lähetteelle](#). Mikäli näyte otetaan NordLabin näytteenottopisteessä, tulee lähetetiedoista käydä ilmi, tuleeko virtsanäyte ottaa valvotusti. Jos tilaava yksikkö ei ole täyttänyt lähetettä, täytetään se näytteenottopisteessä jatkomerkin-töjä varten.

Lähetteitä säilytetään 3 kk joko analyysilaboratoriossa (NordLabissa tehtävät tutkimukset) tai näytteenottopisteessä.

3 Potilaan tunnistaminen

Potilas kertoo itse nimensä ja henkilötunnuksensa. Lisäksi potilaan henkilöllisyys varmistetaan kuvallisesta henkilökortista, passista tai ajokortista. Jos kuvallista henkilökorttia ei ole mukana tai potilasta ei voida muulla varmalla keinolla tunnistaa (esim. saattaja, tutkimuksen pyytäjä, ennalta tunnettu potilas), näytettä ei oteta. Tunnistus kirjataan Huumeseu-lonta –lähetteeseen.

4 WC-tilat valvottua virtsanäytteenantoa varten

Ks. [THL:n ohje näytteenantoon](#) työpaikan huumetestauksia varten (ohjetta voidaan soveltaa myös terveydenhoidollisiin näytteisiin silloin, kun on tarve valvottuun näytteenantoon).

Näytteenannon valvoja seuraa näytteenantotilannetta siten, että hän pystyy varmistumaan, ettei näytettä ole pyritty väärentämään. Valvonta tulee järjestää esim. raollaan olevan oven välistä, sermin takaa tai peilien/kameran välityksellä siten, että asiakkaaseen ei ole suoraa katsekontaktia. Näytteenantotilassa tulee huomioida myös valvojan työturvallisuus.

WC-pöntön vesi värjätään WC-istuimen raikastimella (esim. sininen).

5 Potilaan valmistaminen näytteen antamiseen

Ennen virtsanäytteenantoa potilaalle kerrotaan näytteenantotapahtuman kulku sekä se, kuinka näytteenantoa tullaan valvomaan.

Potilas jättää päällysvaatteet, laukut ja muut irtotavarat (mm. pyydetään tyhjentämään taskut) WC:n ulkopuolelle. Virtsanäyte annetaan virtsasta, joka on ollut vähintään neljä tuntia rakossa (tavoitellaan näytteen riittävää väkevyyttä). Potilas pesee kätensä ennen näytteenantoa näytteenannon valvojan läsnä ollessa.

6 Näytteenantovälineet ja tarvikkeet

- Virtsanäytepurkki siirtoadapterilla, 120 ml, esim Vacutest Kima, tuoten:o 21820, VWR tai Mediq tuoten:o 1230496, Mediq Suomi Oy
- Erillinen lämpötilatarra BriteLine, tuoten:o 32675, Mekalasi (kiinnitetään näytepurkkiin ennen näytteenantoa)
- 2 x Näyteputki, 11 ml BD Vacutainer Z
- Sinetitarra, ei painatusta, valkoinen, 2 x 100 kpl/rulla, tuoten:o 22672, Mekalasi
- pH-paperi, pH indicator strips pH, 0-14, tuoten:o 1.09535.001, Merck

7 Näytteenanto ja näytteen käsittely

Potilaan annetaan valita näytteenantoastia ja tarkistaa näytteenantoastian koskemattomuus. Näytteenannon valvoja luovuttaa näytteenantoastian asiakkaalle näytteenantotilassa. Potilas on koko ajan näytteenannon valvojan valvonnassa niin, että hänellä ei ole pääsyä vesipisteelle, nestesaippua-annostelijalle, puhdistusaineille tai muille materiaaleille, joilla hän voisi yrittää väärentää näytettä. WC-pönttöä ei saa huuhdella näytteenannon aikana. Virtsanäytettä olisi saatava vähintään 20 ml. Mikäli asiakas ei saa annetuksi virtsanäytettä (odotetaan max 10 min), hänelle voidaan antaa lasillinen vettä ja yrittää näytteenantoa 15 - 30 minuutin kuluttua uudestaan. Annettu vesimäärä merkitään läheteeseen.

Potilas antaa näyteastian takaisin välittömästi näytteen saatuaan. Näytteenannon valvoja tarkastaa näytteen lämpötilan 4 min kuluessa näytteenannosta näytepurkin lämpötilatarrasta. Lämpötilan tulee olla välillä 32 – 38°C. Lämpötila kirjataan läheteelle. Näytteenannon valvoja tarkistaa lisäksi näytteen värin ja ulkonäön.

Potilas valitsee kaksi 10 ml näyteputkea, joihin näyte jaetaan potilaan läsnä ollessa. Putket varustetaan näytetarralla. Jäljelle jääneestä näytteestä määritetään pH (pitäisi olla välillä 3-11). pH kirjataan läheteelle.

Mikäli näytteen lämpötila ja/tai pH eivät ole ym. rajoissa tai näytteen ulkonäkö on epäilyttävä (esim. vaahtoa tavallista runsaammin), kerätään uusi näyte. Mikäli uusikaan näyte ei ole parempi, lisätään pyynnölle vakiolausunto MANI (=Näytettä mahdollisesti manipuloitu (pH, lämpötila, väri)).

Näytteenannon valvoja tekee kokonaisarvion näytteenannosta (uskottava/epäilyttävä) ja kirjaa sen läheteelle ja/tai laboratorion tietojärjestelmään (ks. Näytteenoton kuittaus).

8 Putkien merkitseminen ja sinetöinti

Putkien merkitseminen ja sinetöinti tehdään potilaan nähden. Putkiin kiinnitetään näytetarrat, joista käy ilmi potilaan nimi, henkilötunnus, näytteenottoaika, tilaava yksikkö sekä tilattu tutkimus.

Sinettitarra kiinnitetään korkin yli ja osittain näytetarran päälle.

Potilas tarkistaa näytteiden merkinnät ja hyväksyytyään ne, allekirjoittaa Huumeseulonta – läheteen. Myös näytteenannon valvoja täydentää ja allekirjoittaa läheteen.

9 Näytteen kuljetus ja säilytys

Näytteet lähetetään huoneenlämpöisenä. A-putki säilytetään jääkaapissa (+4 °C) analysoimiseen asti. B-putkea säilytetään laboratoriossa 1 kk pakastettuna (-20 °C) (negatiivinen ja positiivinen näyte), jollei sitä aiemmin lähetetä jatkotutkimuksiin.

10 Näytteenoton kuittaus NordLabin näytteenottopisteissä

Mikäli tutkimusta Notto_Huum ei ole automaattisesti liitetty tilattuun tutkimukseen, lisätään potilaan käynnille tutkimus Notto_Huum (Effic) tai syötetään tutkimukselle Notto_Huum tulos Tehty (Multilab) .

Lisäksi lisätään tutkimuspyynnölle arvio näytteenannosta, jota varten käytössä ovat seuraavat vakiolausunnnot:

- HUVV** Näyte annettu valvotusti. Arvio valvotusta näytteenannosta:
Lisää seuraavalle riville arviosi näytteenannosta eli joko Uskottava tai Epäilyttävä.
- MANI** Näytettä mahdollisesti manipuloitu (pH, lämpötila, väri)

11 Kirjallisuutta

[Suositus terveydenhoidollisesta huumetestauksesta](#). Asianmukaiset menettelytavat sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköille. THL 2015.

Suositus huumetestauksen suorittamisesta. Labquality Oy:n huumausaineanalytiikkatyöryhmän julkaisu. Moodi 2/2008.